

Luciana CHIRIC (LUPU)
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați,
Școala Doctorală Științe Socio-Umane

IDENTITATEA CULTURALĂ ÎN CONTEXT EUROPEAN. „IDEEA NAȚIONALĂ” ÎN PERIOADA PAȘOPTISTĂ

Orice epocă literară nouă este generată de condițiile istorice interne multiple ale vremii, dar-în același timp-își are rădăcinile în „solul epocii culturale și literare anterioare” [1]. Literatura românească veche a fost studiată „documentar” și literar în sine, în interior, dar mult mai puțin, comparativ, pentru a desprinde liniile ei individuale, notele și tablourile distinctive față de alte literaturi, cu care a venit sau nu a venit în contact. Identificarea izvoarelor, stabilirea filiației textelor, precizarea unor date istorice și tehnice sunt rezultate de preț, dar, într-un stadiu avansat al cercetărilor, privirea aruncată peste o zonă mai largă aduce o perspectivă nouă.

Epoca luminilor a însemnat o afirmare științifică în cadru european. Aceasta denotă de la sine că față de literatura veche avem de-a face cu o treaptă nouă de cultură, corespunzătoare întru totul enciclopedismului din Europa timpului. Cei mai de seamă luminiști sunt „spirite enciclopedice”, erudite. Problemele care îi preocupă sunt diferite: istorice, lingvistice, literare, cu o documentare de mare clasă pentru primele domenii. Cei dintâi și cei mai de seamă scriitori luminiști apar în Transilvania. Contactul cu romanitatea de care se simțeau mândri și dragostea pentru patrie i-au determinat să studieze cu sârguință și să devină docti pentru a putea duce lupta pe tărâm științific.

Pe plan istoric, lupta marilor luminiști transilvăneni a fost să dovedească originea latină a poporului român (pusă la îndolială de străini). Paul Cornea este de părere că pașoptismul își are rădăcinile în solul național însă în același timp se situează istoric față de Europa împrumutându-i idei, argumente și criterii, cedând la rândul-i din substanța sa sufletească, în măsura posibilităților mai modeste de contact și export ideologic. Schimbul între culturi și osmoza între civilizații constituie fenomene obiective și necesare, survenite din cele mai vechi timpuri, dar care au căpătat un ritm viu odată cu nașterea capitalismului și revoluția industrială.

Al. Piru în *Istoria literaturii române* afirma:

„Literatura din perioada 1830-1862 continuă literatura iluministă clasică din epoca de tranziție, sporindu-și, sub impulsul ideologiei burgheze democrat-revoluționare, spiritul militant ca literatură romantic progresistă. Trecerea de la formula clasică la cea romantică se face treptat, ambele metode coexistând o bucată de vreme sau persistând la unul și același scriitor până la sfârșit. Cei mai bătrâni scriitori ai epocii, după un debut clasic, parcurg o fază preromantică, ajungând la un romantism moderat cu încă vizibile reminiscențe clasice”[2].

Prima parte a perioadei pasoptiste înregistrează o serie de opere în proza care apar izolate și nu toate semnificative. După 1840 își scriu operele fundamentale prozatorii de prima mărime: C. Negruzzi, V. Alecsandri și N. Balcescu Al. Russo.

„Romantismul românesc s-a colorat în acest caz în forme specifice: va predomina romantismul memoriilor, al bucatilor sentimentale sau ironice, va fi romantismul vag și delicat al sensibilității medii, cu alte cuvinte - va lipsi romantismul total, grav sau filozofic.” [3]

După 1860, pe lângă succesele realismului critic și manifestările notorii ale naturalismului, atestate în creația marilor clasici, proza românească consemnează prelungirea elementului romantic din primul val (pașoptist) în scrierile lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, Alexandru Odobescu, Ion Ghica, postpașoptiști de formație, dar și metamorfoze esențiale, anunțate de nuvelistica eminesciană, care se detașează de predecesori prin vizionarism și metafizic. În această etapă, genul cunoaște o erupție la nivel tematic și formal. În primul rând, menționăm aici meritul postpașoptiștilor, care, deși se anunță continuatori ai ideologiei generației anterioare, cizelează și perfecționează arsenalul tehnic, diversificându-l. Creația în proză a lui Alexandru Odobescu și Bogdan Petriceicu Hasdeu impresionează prin ineditul contemplației și prin maturitatea expunerii. Mostră de enciclopedia și de inteligență, Pseudo-kinegetikòs de Alexandru Odobescu este, în ansamblu, o compoziție solemnă și grandioasă. Pentru a evita sterilitatea discursului, scriitorul apelează la umor, ironie, parodie, pastişă, temperând astfel gravitatea frazei savante.

În perioada pașoptistă se afirmă primii noștri scriitori moderni în cadrul curentului național popular, „Dacia literară”. Mihail Kogăniceanu, în articolul-program al acestei reviste, subliniază clar ideile care vor sta la baza orientării literaturii: combaterea imitației și a traducerilor mediocre; necesitatea creării unei literaturi naționale prin stimularea scrierilor originale, inspirate din istoria patriei, din frumusețea ei, din pitorescul

obiceiurilor populare; realizarea unei limbi unitare și a unei literaturi naționale. Mihai Kogalniceanu arăta că:

„Dorul imitației și-a făcut o mânie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național. Aceasta mânie este, mai ales, covârșitoare în literatură. Mai în toate zilele ies de sub tească cărții în limba românească. Dar ce folos! Că sunt numai traducții din alte limbi și încă acelea de ar fi bune. Traducerile însă nu fac o literatură. Noi vom prizonieri cât vom putea aceasta manie ucigătoare a gustului original, însușirea cea mai frumoasă a unei literaturi. Istoria noastră are destule fapte eroice, fumele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi la noi subiecturi de scris, fără ca să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații”. [4]

Apărând ideea de originalitate în literatură, mentorul generației pașoptiste dezvoltă în același timp și spiritul critic, exercitând, în acest fel, o influență hotărâtoare asupra fizionomiei culturii românești de la mijlocul secolului trecut. Critica noastră – spunea Mihail Kogalniceanu – va fi nepărtinitoare: „vom critica cartea, iar nu persoana”.

Mișcarea pașoptistă a provocat, prin componentele sale ideologice o explozie culturală, fenomen care duce la sincronizarea spiritului românesc, încă aflat sub cupola gândirii iluministe, cu mentalitatea europeană.

Ideologia pașoptistă se traduce prin spirit revoluționar, nevoie de emancipare, unire și cautarea identității culturale. La fel de importantă este și crearea unei literaturi originale, care să reflecte specificul național și să permită integrarea valorilor autohtone în circuitul cultural European. Literatura pașoptistă o continuă pe cea iluministă clasică și orientează cursul creațiilor literare în direcția romantismului. [5]

Fenomen complex, cu semnificații ce depășesc literarul și culturalul, pașoptismul a impulsionat toate domeniile societății românești de la mijlocul sec. al XIX-lea, accelerând procesul de modernizare al civilizației românești, eliberată de curând de povara obscurantismului otoman. În integritatea lui, fenomenul este „o sinteză a principalelor orientări din gândirea vremii” (Paul Cornea), căci s-a manifestat atât în filozofie, economie politică, teorie literară, cât și în istoriografie, sociologie și lingvistică. Cu toate că perioada 1830-1860 este una de tranziție de la vechi la nou, în spațiul românesc se produc evenimente care implică transformări notorii: de la renunțarea la vestimentația și obiceiurile orientale, anacronice și improprii, la declanșarea unor importante campanii de civilizare și culturalizare.

„Pașoptismul înseamnă pentru noi astăzi foarte multe lucruri: mesianism cultural și revoluționar, spirit critic, deschidere spre Occident și lupta pentru impunerea unui specific național, conștiință civică și patriotică, obsesia integrării în civilizație, conștiința pioneratului în mai toate domeniile vieții, o retorică fără precedent a urgenței, a acțiunii, a entuziasmului și a trezirii din letargie” [6].

În plan literar, pașoptismul a condiționat un anumit tip de literatură, care, uimitor, nu a avut un caracter militant, revoluționar, vizionar, ci s-a impus, mai degrabă, prin paseism, spirit echilibrat, clasic, printr-un pronunțat sentiment paseist. În viziunea lui Gheorghe Crăciun,

„Pașoptismul este o direcție literară cu valoare de paradigmă, în care însă greutatea politică, socială și culturală a conceptului ocultează dimensiunea estetică. Perioadă de coexistență, de asimilare, de contradicție a culturalului cu literalul, pașoptismul n-ar îndreptăți, prin urmare, o abordare pur și simplu estetică.” [7]

Activitatea literară care se desfășoară în jurul celor trei țări române este dominată de creatori precum: Ion Heliade Radulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Carlova, Cezar Bolliac, Gheorghe Asachi, Costache Negruzzi, Mihail Kogalniceanu, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Nicolae Balcescu, Dimitrie Bolintineanu.

Din punct de vedere cronologic epoca pașoptistă poate fi fixată între anii 1830-1860, adică din momentul ieșirii Țărilor Române de sub dominația otomană și până după Unirea din 1859. Intervalul este marcat de izbucnirea unor revoluții, cum ar fi cea de la 1848, care susține idealurile patriei de libertate, egalitate și unire.

Cei mai de seamă reprezentanți pașoptiști sunt intelectualii care se implică în istorie, pregătesc și participă la revoluții și la toate evenimentele istorice mai importante (ex: Unirea de la 1859). Exemple de astfel de personalități: C.A. Rosetti, care în 1848 devine sufletul revoluției, după ce librăria și casa lui fuseseră locurile de întâlnire ale conspiratorilor. În schimb, Ion Heliade Radulescu n-a împărțit idealurile radicale, el fiind adept al acțiunilor moderate pentru a feri țara de intervenția străină.

Vasile Alecsandri este de neconținut în acțiunea sa patriotică, în evenimentele Tratatului de la Paris din 30 martie 1856 și ale Convenției din 7/19 august 1858, dedicându-se trup și suflet Unirii.

Ion Heliade Rădulescu, care nu avea în vedere decât salvarea patriei, puse la cale o contrarevoluție, pe principiul „urâsc tirania, mi-e frică de anarhie”. Acesta îi consideră pe tinerii revoluționari victime ale credulității și entuziasmului.

În orice caz, unitatea intelectuală pașoptistă a fost extrem de importantă pentru că a generat și a pregătit ideea unității române, care devine un ideal și o obsesie a pașoptiștilor.

Mișcarea revoluționară din prima jumătate a secolului al XIX-lea a dat o puternică lovitură regimului feudal, renăscând în conștiința maselor, spiritul luptei pentru dreptate socială și libertate, intensificând mișcarea de idei în favoarea unirii țărilor române într-un stat puternic și independent.

În ceea ce privește stabilirea limitelor perioadei, opiniile cercetătorilor nu sunt univoce. După G. C. Nicolescu, pașoptismul începe la 1821, anul răscoalei lui T. Vladimirescu, când se declanșase un nou spirit de eliberare națională. Istoricul literar Al. Dima consideră ca limită de jos a perioadei anul 1829, când a fost semnat tratatul de la Adrianopol. Gh. Bogdan-Duică, plecând de la conceptul lui Lamprecht, care opinează că „Istoria modernă este, în primul rând, știință psihologică, distinge în cadrul epocii două segmente: primul, inclus între anii 1821-1848, căruia îi corespunde tipul de luptător și idealist, și o al doilea, care îl conțin anii 1848-1866 și care se caracterizează prin prevalarea tipului sceptic și lănced. [8]

Istoricii și cercetătorii literari Paul Cornea și Mihai Zamfir acceptă ambele date, 1821 și 1829, ca termeni inițiali ai perioadei, „ca interval în care elementele noi și vechii structuri conviețuiesc și par a-și disputa întâietatea.” Ambii stabilesc însă, în mod rigid, limitele perioadei: 1829-1859 (cu rotunjire: 1830-1860).

Autorul *Scurtei istorii a literaturii române*, Dumitru Micu, plasează fenomenul într-un capitol amplu, intitulat Epoca modernă, și, luând la bază etapele de afirmare a curentului romantic, îl subdivizează în: Emergența literarului. Primul val romantic (1830-1840), în care îi include activitatea lui H. Rădulescu, Vasile Cârlova, Gr. Alexandrescu, Gh. Asachi, C. Stamati, Al. Donici, Anton Pann, scriitori inegali ca valoare artistică. Următoarea etapă definită de D. Micu prin Curentul național, *Ebuliția romantismului*, se include între anii 1840-1861. Este perioada în care au activat M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, Al. Russo, N. Bălcescu, C. Bolliac, D. Bolintineanu, V. Alecsandri. Între romantism și realism, a treia subdiviziune, este consacrată postpașoptiștilor Al. Odobescu, B. P. Hașdeu, N. Filimon etc. Postpașoptiștii au aderat la ideile pașoptiștilor și s-au raliat la concepțiile lor literare, continuându-le și amplificându-le. Așadar, în accepțiune generală, termenul de pașoptism e aplicat mișcării cultural-politice care ia naștere după răscoala lui T. Vladimirescu, se manifestă sub o formă conștientă de sine la Dacia literară (1840) și la Propășirea (1844), are repercurșiuni în toate compartimentele de activitate spirituală și reflectă, pe

plan ideologic, lupta pentru emancipare națională și reorganizarea burghezo-democratică a statului.

Pașoptismul s-a manifestat în două forme distincte: luministă și revoluționar. Pașoptiștii luminști au fost cei care au contribuit la marea operă de asimilare a cunoștințelor, tehnicilor și formelor instituționale ale apusului, dorind ca prin instrucție și reforme chibzuite să înalțe neamul românesc din înapoiere. Reprezentanți: Gh. Asachi, I. H. Rădulescu, P. Poenaru, învățați ardeleni, profesori școlari din Moldova și Muntenia.

Pașoptiștii revoluționari considerau acțiunea de culturalizare insuficientă și voiau să o dubleze prin luptă politică, pe căi legale sau conspirative, împotriva ordinii false și a regimului ieșit din Regulamentul Organic. Revoluționari au fost M. Kogălniceanu, Al. Russo, V. Alecsandri, C. Negri, N. Bălcescu, C. Rosetti ș. a.

Paul Cornea era de părere ca „Pașoptismul n-a reușit și nu putea să se contureze ca un nou umanism, dar îi revine meritul de a fi creat un drum către el”. Noii reprezentanți ai „artei cuvântului”, născuți în cea mai mare parte între anii 1810 – 1820, provin de obicei din clasele de sus, însă nu din marea aristocrație, ci din patura boierimii mijlocii și mici, care se dezvoltă în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Educați în spiritul ideilor și cărților occidentale, vorbindu-și și scriindu-și frantuzește, ei introduc în țară nu doar ideile intelectuale, ci și moda europeană. De asemenea, ei sunt militanți împătimiti ai renașterii naționale.

În fața acestor noi idealuri ale civilizației apusene, tinerii pașoptiști se plasează pe o poziție de comprehensiune și, totodată spirit critic: nu le resping, dar nici nu le transformă în mit, opinie pe care o regăsim și la istoricul Paul Cornea.

Parisul devine centrul intelectualității românești, principalul intermediar al legăturilor ei cu spiritualitatea modernă. Dornici să se implice în toate domeniile, sărind peste anumite etape în vederea sincronizării cu Occidentul, intelectualii români sunt, deopotrivă, scriitori, filozofi, savanți și oameni publici.

Având acces la operele marilor creatori ai literaturii universale (Alphonse de Lamartine, Victor Hugo, Jules Michelet, Robert de Lamennais, Eugene Sue), implicit se vor observa influențele acestora în viitoarele creații românești.

Revenind în țară, intelectualii vremii, cuprinși de o voință puternică de a-și ridica neamul, făcându-l cunoscut Europei, înființează instituții culturale, presa în limba națională, învățământul și o mișcare teatrală,

conform ideilor iluministe. Astfel ajungem la concluzia pe care o enunța și Paul Cornea în „Istoria literaturii române” și anume că „ne aflăm într-o epocă de entuziasm naiv și patriotism aprins, de proiecte uriașe și veleități enciclopedice” [9]

Ion Heliade Rădulescu (1802-1872) considerat de George Călinescu drept „a doua mare personalitate a țării noastre după Dimitrie Cantemir”, a fost o personalitate tumultuoasă și plină de ambiții. El visa să schimbe lucrurile, după cum afirma George Călinescu.

Heliade are un rol important în ceea ce privește modernizarea culturii românești. El începe ca și profesor, contribuind la dezvoltarea învățământului, împrăștează limba prin lucrarea sa *Gramatica* prin care simplifică alfabetul, înființează prima gazetă din Muntenia, *Curierul românesc* și pune bazele unei societăți de încurajare a teatrului și muzicii „Filarmonica”.

Această mare personalitate are un real efect benefic asupra literaturii noastre: pune în lumină rolul traducerilor și încurajează tinerii spre arta scrisului. („*Scrieți cât veți putea și cum veți putea...*”).

Criticul Paul Cornea afirmă că „Heliade Rădulescu este un romantic prin impulsurile adanci ale firii”. Grigore Alexandrescu (1814- 1885) este considerat de marii critici cel mai de seamă poet muntean până la Mihai Eminescu. Pe lângă poet a fost și un mare fabulist român, inspirându-se din La Fontaine și Florian, a scris și epistole de tip voltairian.

A fost redactorul ziarului *Poporul Suveran*, iar prima lui poezie, *Miezul nopții*, a apărut în *Curierul Românesc* și a fost inspirată de ideile revoluției de la 1848.

Lui Grigore Alexandrescu îi revine meritul de a fi consacrat în literatura română introducând specii literare autonome ca epistola, meditația și satira.

Vasile Alecsandri (1818- 1890) ocupă un loc important în mișcarea culturală și politica de emancipare națională. Se numără printre fruntașii revoluției de la 1848, iar ca poet intuiește valoarea creațiilor folclorice. Concretizează programul *Daciei literare*, culegând capodoperele poeziei populare, iar Paul Cornea afirma că, „el a recuperat o tradiție și un univers moral, care au legitimat aspirațiile națiunii la un loc de frunte în familia culturală a Europei și a devenit un termen de propulsie pentru întreg lirismul românesc”.

Idea de *unitate națională*, deși nu figurează în mod expres printre paragrafele Proclamației de la Islaz, este un lait-motiv al ideologiei pașoptiste. „Articolele din *Poporul suveran* semnate de principalii

colaboratori ai ziarului, poeziile publicate de Bolintineanu în „Albumul pelerinilor români de Paris”(1851), Manifestele Comitetului revoluționar emigrat în Franța (condus de Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti și N. Golescu), corespondența emigranților, toate aceste documente istorice atestă ideea unității naționale. Un asemenea manifest, ca cel din 1 iulie 1851, tipărit la Paris, se încheie cu urarea „Trăiască România liberă, una și nedespărțită!”. Dar cea mai elocventă ilustrare a acestei viziuni ne-o dă Nicolae Bălcescu prin *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul*. Aceste idei ale pașoptiștilor, oameni de baricade, dar și oameni de carte, au favorizat dezrobirea națională a românilor și formarea unei organizări democratice a statelor românești.” [10] Genurile și țelurile cultivate de pașoptiști erau numai cele adecvate propagandei ideologice: genul dramatic pune în contact pe scriitori cu poporul; poezia lirică dădea glas entuziasmului tineresc al generației; istoria constituia un exemplu de luptă și de afirmare a unității naționale. Dar gândind unitatea națională în termeni noi, pașoptiștii reformau istoria. În locul istoriei regilor și a războaielor puneau istoria popoarelor și a dezvoltării claselor sociale. În literatură și artă, aceste idei se traduceau printr-o nouă estetică.

În opinia lui Virgil Nemoianu, romanul românesc ilustrează varianta Biedermeier a romantismului, procesul de scriere/ receptare încadrându-se în ceea ce autorul numește *romantism îmblânzit*. Potrivit lui Virgil Nemoianu, „romanul lui Nicolae Filimon, *Ciocoi vechi și noi* (1863) manifestă un amestec post-balzacian de senzaționalism și realism social, foarte îndepărtat de intensitatea romantică a romantismului esențial.” [11]; tradiția însăși a literaturii române, chiar dacă foarte tânără favoriza Biedermeier-ul: Costache Negruzzi și Alexandru Odobescu „au scris tablouri istorice care, prin maniera lor historicistă migăloasă, nu pot fi considerate decât ca aparținând Biedermeier-ului.” [12]

Subliniind orientarea tematică a romanului, Teodor Vârgolici remarcă, la rândul său, caracterul de frescă și funcția moralizatoare, rostul de a contribui la *îndreptarea moravurilor*, al scriiturii românești. În ceea ce privește termenul în sine, se foloseau în epocă termenul de *romans și romanț*, cu „circulație la noi în jurul anului 1830, în primul rând în comentariile marginale sau în prefețele care însoțeau diferitele traduceri din literaturile străine.” [13]

Din punct de vedere structural, romanul românesc se constituie, potrivit lui Nicolae Manolescu, din suprapunerea a două serii stilistice distincte: „ una care continuă în linii mari proza pașoptistă, în special nuvela istorică și de moravuri, și alta ce rezultă din „ autohtonizarea

romanului popular franțuzesc”. Întrucât este vorba de „concepții și nivele estetice diferite” [14], formula romanescă este una hibridă, neomogenă.

„Rețeta romanului de mistere, în variantă franceză și engleză, cu toate clișeele și recuzita de rigoare, trece în literatura română fie în forme relativ autohtonizate, fie aproape deloc aclimatizată specificului literar și chiar așteptărilor publicului. Treptat, exersarea unor modele de scriitură/ lectură va înlătura handicapul începutului și, prin *Ciocoii vechi și noi sau ce naște din pisică șoareci mănâncă*, ca și prin cele două romane importante ale lui Bolintineanu, *Manoil și Elena*, se constituie, cu substanță autohtonă și instrumentar încă hibrid, formula românească a genului.” [15]

Eroii exponențiali, „încarnări ale unor principii religioase și etice”, prezentarea societății „în mod mitic și tendențios”, preluarea schemei actanțiale a basmului, la care se adaugă teza socială evidentă,

„senzaționalul, suspense-ul, realismul grotesc, ideologia populistă și utopică, misterele și melodrama, fac parte din arsenalul de strategii ale modelului romanesc preluat de scriitorii români.” [16]

Criticul Nicolae Manolescu remarcă existența unui ansamblu de opoziții între romanul popular postpașoptist și proza literară pașoptistă, ceea ce explică incongruențele la nivel de structură, ambiguitatea raporturilor autor- narator-personaj, în numeroase cazuri. Iată opozițiile:

„ficțiune vs. memorialistică (biografism), popular vs elitar, naivitate vs spirit critic, kitsch vs autentic, urban și străin vs rural și local, romanț vs novella.” [17]

Romanul *Ciocoii vechi și noi* are o istorie bogată și pare o realizare pe cât de interesantă, pe atât de dezechilibrată. Compozițional, după o primă parte cu adevărat reușită, reprezentând centrul de greutate al întregii construcții (capitolele I-XIII), urmează o curioasă analepsă (capitolul XIV, *Țin te bine, arhon postelnice!*, a cărui acțiune se petrece de fapt la începutul cărții), pentru a se intra în partea a doua a romanului, strict documentară, ce durează până la capitolul XXII (*Italiana în Algir*). Avem aici capitole precum *Scene de viașă socială* (cap. XV), *Muzica și coregrafia în timpul lui Caragea* (cap.XVII), *Teatrul în Țara Românească* (cap. XX) și altele, fragmente oarecum străine ansamblului. Mihai Zamfir remarcă faptul că ultima parte a romanului, capitolele XXIII-XXXII, „este complet nereușită, artificială și neverosimilă: pe măsură ce se apropie de final, romancierul își pierde suflul.”[18] Cel mai frapant dezechilibru nu se percepe la nivelul ansamblului, ci la nivelul fiecărui capitol. Aici înregistrăm doi Nicolae Filimon, după părerea lui M. Zamfir. Pe de o parte, îl avem pe autorul

scenelor conflictuale, dramatice, care se desfășoară între două sau trei personaje, uneori mai multe; aproximativ zece asemenea scene, aproape toate în partea întâi, relevă un mare romancier.

Ciocoii vechi și noi se poate transforma ușor în dramă, fără ca substanța operei să fie văduvită. Arta dialogului atinge un nivel surprinzător.

„Intuiția lingvistică a lui Filimon structurează dialogul. Dincolo de naturalețea și de vivacitatea replicilor, nu remarcăm la el nicio stridență, nicio notă falsă, niciun neologism deplasat; limbajul epocii fanariote se reconstituie parcă de la sine, fără imixtiuni contemporane.” [19]

Numele lui Nicolae Filimon și al lui Balzac au fost puse de atâtea ori împreună, încât caracterul balzacian al *Ciocoilor vechi și noi* a devenit cu timpul un loc comun al criticii. În epoca lui Filimon, Balzac reprezenta prototipul romancierului contemporan de mare valoare. Îl evocau și îl imitau, între alții, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, D. Bolintineanu, dar și C.D. Aricescu sau alți autori obscuri.

Romanul *Ciocoii vechi și noi* rămâne în literatura noastră nu doar ca „prim roman reușit, dar și ca prim roman în care reconstituirea documentară se convertește în narațiune.” [20] Printr-un hazard al istoriei, romanul lui Nicolae Filimon se află la începutul unei serii lungi și ilustre, pe care autorul era departe de a o bănuși: de la personajele principale și până la transformarea istoriei în literatură, narațiunea lui Filimon avea să prolifereze glorios de-a lungul deceniilor următoare, atingând ultimii ani ai secolului XX.

Ideea națională în perioada pașoptistă începe să devină prevalentă și să dinamizeze întreaga viață intelectuală, pe fundalul procesului de segregare a naționalităților din Europa centrală și sud-estică. În perioada 1830-1840, ideea națională înseamnă recunoașterea comunității de limba, origine și aspirații ale romanilor. Identitatea poporului roman se definește odată cu statornicirea limbii române și a dezvoltării literaturii moderne.

În concluzie, sincronizarea literaturii române cu cea europeană evoluează după 1840, această „occidentalizare” stârnind controverse și polemici despre găsirea și identificarea specificului național, dar și ironizarea demagogiei și a falsului patriotism.

NOTE:

- [1]. Al. Dima, *Istoria literaturii romane*, vol. II, Editura Academiei Republicii socialiste România, București, 1968, p.21.
- [2]. Piru, Al., *Istoria literaturii române*, Editura Grai și suflet-cultura națională, București, 1994, p.37.
- [3]. <https://www.scribd.com/doc/31023142/Pasoptismul>, p.25.
- [4]. <https://www.scribd.com/doc/31023142/Pasoptismul>
- [5]. <http://www.creeaza.com/referate/literatura-romana/Rolul-literaturii-in-perioada-755.php>
- [6]. Gheorghe Crăciun, *Istoria literaturii române pentru elevi și profesori*, Chișinău, Editura Cartier, 2004, p. 127.
- [7]. Cf. „Pașoptism” sau „bonjurism”, în volumul *În căutarea referinței*, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, p. 47.
- [8]. Karl Lamprecht (1856-1915), istoric german, specialist în istoria evului mediu, a inaugurat tendința cultural-istorică în istoriografia germană, pentru care a fost atacat cu violență de colegii săi. A inițiat publicarea în Germania a lucrărilor *Istoria poporului român și Istoria Imperiului Otoman* de N. Iorga.
- [9]. Cornea, Paul, *Istoria literaturii române. Studii*, Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, București, 1979.
- [10]. <https://www.slideshare.net/vladbodareu/rolul-literaturii-in-perioada-pasoptista-41924087>.
- [11]. Virgil Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului*, Editura Minerva, București, 1998, p.36-61.
- [12]. Idem, p.178.
- [13]. Teodor Vârgolici, *Aspecte istorico-literare*, Editura Eminescu, București, 1973, p.49-50.
- [14]. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, vol. I, p.312.
- [15]. <https://www.scribd.com/document/191154349/Proza-pa%C5%9Foptist%C4%83-%C5%9Fi-postpa%C5%9Foptist%C4%83> p. 96, accesat în data de 20.05.2018.
- [16]. Nicolae Manolescu, op. cit., p.312.
- [17]. Idem, p.314.
- [18]. Mihai Zamfir, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, Ediția a II-a, Polirom, Iași, 2012, p. 228.
- [19]. Idem, p. 229.
- [20]. Idem, p. 232.

BIBLIOGRAFIE:

- Antofi, Simona, *Proza pașoptistă și postpașoptistă. Relecturi critice*, Editura Europlus, Galați, 2008.
- Antofi, Simona, *General Dictionary of Romanian Literature - Obverse And Reverse Critical Reception*, în Oana Cenac (coord., edit.), International Conference of

- Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul MANIFESTĂRI ALE CREATIVITĂȚII LIMBAJULUI UMAN, 2014, p. 13-19, Accession Number WOS:000378446400001.
- Cenac, Oana, *Discurs ideologic în „Ateneu” 1965, Actele conferinței internaționale Lexic comun / Lexic specializat. Democratizarea cunoașterii” sau migrația lexicului specializat spre lexicul comun*, ediția a X-a, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Facultatea de Litere, Centrul de Cercetare Comunicare interculturală și literatură, 19 - 20 mai 2017, publicată în *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, Fascicula XXIV Lexic comun / lexic specializat*, revistă indexată în bazele de date internaționale EBSCO: <https://www.ebscohost.com/titleLists/cms-coverage.pdf>, MLA (Modern Language Association, New York, www.mla.org) - *MLA International Bibliography & Directory of Periodicals, CEEOL și Fabula. La recherche en littérature* (www.fabula.org), anul X, nr. 2(18) /2017, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017, ISSN 1844-9476, p. 31-48.
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române*, Editura Moldova, Iași, 1992.
- Cornea, Paul, *Istoria literaturii române. Studii*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979.
- Cornea, Paul, *Originile romantismului românesc*, ediția a II-a, Editura Cartea Românească, București, 2008.
- Cornea, Paul, *Oamenii începutului de drum. Studii și cercetări asupra epocii pașoptiste*, Editura Cartea Românească, București, 1974.
- Crăciun, Gheorghe, *Istoria literaturii române pentru elevi și profesori*, Chișinău, Editura Cartier, 2004.
- Dima, Al. *Istoria literaturii române*, vol. al II-lea, Editura Academiei Republicii socialiste România, București, 1968.
- Ifrim, Nicoleta, *Theoretical Aspects of Identity Discourse in Post-totalitarian Cultures*, Conferința Internațională Paradigma discursului ideologic (PID 4), 31 mai-1 iunie 2012, Facultatea de Litere, Galați, în [Procedia-Social and Behavioral Journal](http://www.procedia-social-and-behavioral-journal.com) (ISSN: 1877-0428) (ISSN: 1877-0509), vol.63/2012 ELSEVIER (www.elsevier.com) indexată ScienceDirect, Scopus, Thomson Reuters Conference Proceedings Citation Index (ISI Web of Science), pp.35-40, DOI 10.1016/j.sbspro.2012.10.007, <http://www.sciencedirect.com/science/journal/18770428/63/supp/C>, WOS:000361477200006 (indexare ISI)
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, vol. I., Editura Aula, Brașov, 2002.
- Nemoianu, Virgil, *Îmblânzirea romantismului*, Editura Minerva, București, 1998;
- Piru, Al., *Istoria literaturii române*, Editura Grai și suflet-cultura națională, București, 1994.
- Vârgolici, Teodor, *Aspecte istorico-literare*, Editura Eminescu, București, 1973;

Zamfir, Mihai, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, ediția a II-a, Polirom, Iași, 2012.

RESURSE ON-LINE:

<https://www.scribd.com/doc/31023142/Pasoptismul>

<https://www.scribd.com/doc/31023142/Pasoptismul>

<https://www.scribd.com/doc/31023142/Pasoptismul>

<http://www.creeaza.com/referate/literatura-romana/Rolul-literaturii-in-perioada-755.php>

<https://www.slideshare>

<https://www.slideshare.net/vladbodareu/rolul-literaturii-in-perioada-pasoptista>

<https://www.scribd.com/document/191154349/Proza-pa%C5%9Foptist%C4%83-%C5%9Fi-postpa%C5%9Foptist%C4%83>

Cultural Identity in European Context. "The National Idea" during the '48 period

Abstract: In the early 18th century, the national idea became very stimulant and had a dynamic impact upon the whole intellectual life, on the background of the process of segregating nationalities from central and south-eastern Europe. During the 1830-1840, the national idea means recognizing the community of language, origin and aspirations of the Romanians. The identity of the Romanian people is defined with the establishment of the Romanian language and the development of modern literature. In the study *În contra direcției de astăzi în cultura română*, Titu Maiorescu promotes a new theory regarding the forms without a foundation, pointing out that we must not borrow forms that do not fit our national background. The critical spirit encourages national consciousness and strives to identify the ideal in Romanian spirituality. The sense of the Romanians' cultural marginalization in relation to Western civilizations.

Key words: national identity, synchronization, literature, Romanian culture.